

**O'ZBEK VA INGLIZ ADABIYOTIDA IJOBIY XARAKTER
TALQINLARI**

Farg'ona davlat universiteti, 2-kurs tayanch-doktoranti Maqsudova

Shaxnoza Muxsinjon qizi

Shaxnozaxon1992@mail.ru

Kirish

Adabiyot o'zbek va ingliz xalqlari ma'naviy hayotida muhim o'rin tutgan. Har ikkala adabiyotda ham ijobiy xarakter namunalari va ularga bag'ishlangan sitatlar ko'plab uchraydi. Ushbu maqolada o'zbek va ingliz badiiy adabiyotlaridan olingan, ijobiy xarakter xususiyatlarini aks ettirgan sitatlar va ularning tahlili keltiriladi. Bu talqinlar turli davrlarga mansub bo'lgan yozuvchilar va shoirlarning asarlaridan olingan bo'lib, ularda jamiyat qadrlaydigan xarakterli xususiyatlar o'z ifodasini topgan.

Kalit so'zlar: *ijobiy xarakter, adabiy talqin, Navoiy, Qodiriy, ingliz adabiyoti*

Asosiy qism

Shunisi ma'lumki yaxshi xarakter tushunchasi ko'plab mumtoz va zamonaviy badiiy adabiyotlarda talqin etilgan. Mumtoz adabiyotlardan Navoiy ijodida bu o'z aksini topgan. Alisher Navoiy o'zbek mumtoz adabiyotining eng yirik vakili sifatida o'z asarlarida yuksak axloqiy fazilatlarni ulug'lagan. Uning g'azallarida va boshqa asarlarida insoniy fazilatlar tasvirlangan bo'lib, ularni axloqiy-ma'naviy kamolotga undaydi. Navoiy "Qaro ko'zum, kelu mardumlug' emdi fan qilg'il" misrasi bilan boshlanadigan g'azalida "mardumlug'" ya'ni insoniylik, odamiylik g'oyasini ilgari surgan. Bu g'azalda shoir insoniy fazilatlarni ulug'laydi va insonning asosiy vazifasi ezgulik qilish ekanligini ta'kidlaydi. "Mardumlug'" Navoiy talqinida nafaqat odamiylik, balki saxiylik, himmatlilik, muruvvat kabi xarakter xislatlarini o'z ichiga oladi. Navoiy "Hayrat ul-abror" asarida ham muxtashamlilik, saxovat, himmat kabi ijobiy xarakterli fazilatlarni tarannum etadi. "Saxovat - insonga eng yaxshi sifatdir" degan g'oya orqali Navoiy

saxiylikni eng yuksak insoniy fazilat sifatida talqin qiladi. Shu bilan bir qatorda, o'zbek adabiyotining yirik namoyandasi Abdulla Qodiriy o'z romanlarida, xususan, "O'tkan kunlar" va "Mehrobdan chayon" asarlarida o'zbek xalqiga xos bo'lgan ijobiy xarakter xususiyatlarini yaratgan obrazlar orqali ochib beradi. "O'tkan kunlar"dagi Otabek obrazi jasorat, sadoqat, mardlik va vatanparvarlik kabi xarakter xususiyatlarini o'zida mujassam etgan. Qodiriy Otabek obrazi orqali o'zbek yigitlariga xos bo'lgan or-nomus, g'urur, mehr-sadoqat kabi xislatlarni badiiy tarzda ochib bergan. Roman voqealari davomida Otabekning xarakteri turli vaziyatlarda sinov va sinallishlardan o'tadi, lekin uning asosiy ijobiy xususiyatlari - to'g'rilik, sadoqat va mardlik o'zgarmay qoladi. "Mehrobdan chayon" romanidagi Anvar obrazi ham o'zida halollik, to'g'riso'zlik, mehnatsevarlik kabi olijanob fazilatlarni aks ettiradi. Qodiriy Anvar timsolida ma'rifatparvar yoshlarning eng yaxshi xislatlari - bilimga chanqoqlik, adolatparvarlik, maqsad sari intilishni tasvirlaydi.

O'zbek xalq og'zaki ijodida, ayniqsa maqollarda, ijobiy xarakter xususiyatlari keng talqin etilgan. Bu maqollar asrlar davomida shakllangan va xalq donishmandligini aks ettiradi. "Yaxshi bilan yursang yetarsan murodga, yomon bilan yursang qolarsan uyatga" maqolida yaxshi xarakterli insonlar bilan do'st bo'lishning ahamiyati ta'kidlangan. Bu maqolda ijobiy xarakterga ega shaxslarning inson hayotiga ijobiy ta'siri ifodalangan. "Bilagi zo'r birni yiqar, bilimi zo'r mingni" maqolida esa bilimning kuchi va aql-zakovat kabi xarakter xususiyatlarining ahamiyati ko'rsatilgan. Bu maqol orqali xalqimiz bilimli va aqlli bo'lishni eng muhim fazilatlardan biri deb hisoblashi ko'rinadi. "Mard maydonda bilinar" maqolida mardlik, jasorat va qiyinchiliklarni yengish kabi xarakterning eng muhim jihatlari e'tirof etilgan. Bu maqolda mardlik va botirlik ijobiy xarakter xususiyati sifatida talqin qilingan.

Ingliz adabiyotining ulug' namoyandasi William Shakespeare o'zining ko'plab asarlarida ijobiy xarakter talqinini turli obrazlar orqali namoyon etgan. Uning tragediya va komediyalarida insoniy fazilatlar va axloqiy xususiyatlar chuqur falsafiy ma'noda talqin qilingan. "Hamlet" asaridagi "To thine own self be true" (O'zingga sodiq bo'l) sitatasi o'z-o'ziga sodiqlik, halollik va to'g'riso'zlik kabi

xarakter xususiyatlarini ulug'laydi. Garchi bu so'zlar donishmand emas, balki gapirayotgan obrazning o'zi (Polonius) donishmand bo'lmasa-da, Shakespeare bu orqali o'z-o'ziga sodiq qolishning qanchalik muhimligini ko'rsatmoqchi bo'lgan. "Macbeth" asarida esa Shakespeare jasorat, mardlik va sadoqat kabi ijobiy xarakter xususiyatlarini tasvirlagan. "Brave Macbeth" (Mard Makbet) deb ta'riflangan bosh qahramon asarning boshida o'zining jasorati va sadoqati bilan ajralib turadi. Shakespeare orqali buning ta'sirli qilib ko'rsatilishi, jasorat va sadoqat kabi xarakter xususiyatlarining ingliz adabiyotida qanchalik qadrlanishini ko'rsatadi. "The Merchant of Venice" (Venetsiya savdogari) asarida "The quality of mercy is not strained" (Marhamat sifati zo'raki emas) degan mashhur sitata orqali Shakespeare rahm-shafqat, kechirimlilik va adolat kabi ijobiy xarakter xususiyatlarini ulug'laydi.

Ingliz xalq og'zaki ijodida ham ijobiy xarakter xususiyatlari keng talqin etilgan. Ingliz maqollarida ko'pincha mehnatsevarlik, rostgo'ylik, sabr-toqat kabi fazilatlar ulug'langan. "Honesty is the best policy" (Halollik eng yaxshi siyosatdir) maqolida halollik va to'g'riso'zlik kabi xarakter xususiyatlari ulug'langan. Bu maqol orqali ingliz xalqi halollikni eng muhim ijobiy xarakter belgisi sifatida qadrlagani ko'rinadi. "Patience is a virtue" (Sabr-toqat fazilatdir) maqolida esa sabr-toqat xarakter xususiyati ulug'langan. Bu maqolda sabr qilish va qiyinchiliklarni bardoshlilik bilan yengib o'tish kabi ijobiy xarakter xususiyatlari ta'kidlangan. "Actions speak louder than words" (Amallar so'zlardan balandroq gapiradi) maqolida esa amaliy harakatlar va so'zlarga sodiqlik kabi xarakter xususiyatlari ta'kidlangan. Bu maqol orqali ingliz xalqi so'z va amal birligi, va'daga vafo qilish kabi fazilatlarni qadrlagani ko'rinadi. O'zbek va ingliz adabiyotida ijobiy xarakter talqinlaridagi o'xshashliklarga ko'ra, har ikkala adabiyotda ham mardlik, jasorat, sadoqat, halollik kabi ijobiy xarakter xususiyatlari ulug'langan. O'zbek va ingliz adabiyotida ham ijobiy xarakter xususiyatlari ko'pincha jamiyat va insoniyat uchun foydali bo'lgan ezgu fazilatlar sifatida talqin qilingan. Har ikkala adabiyotda ham ijobiy xarakter shakllanishida tarbiya, muhit va hayotiy sinovlarning roli ta'kidlangan.

O'zbek va ingliz adabiyotida ijobiy xarakter talqinlaridagi farqlari esa, o'zbek adabiyotida ko'proq jamoa manfaati, oilaga sadoqat, kattalarga hurmat kabi sharqona qadriyatlar bilan bog'liq xarakter xususiyatlari ta'kidlangan bo'lsa, ingliz adabiyotida ko'proq individualizm, shaxsiy kamolot, o'z-o'zini anglash kabi g'arbona qadriyatlar bilan bog'liq xarakter xususiyatlariga e'tibor qaratilgan. O'zbek adabiyotida ijobiy xarakter ko'pincha an'anaviy qadriyatlarga sodiqlik nuqtai nazaridan baholangan bo'lsa, ingliz adabiyotida esa ijobiy xarakter ko'proq shaxsiy taraqqiyot va jamiyatni o'zgartirish nuqtai nazaridan baholangan.

Xulosa

O'zbek va ingliz adabiyotida ijobiy xarakter talqinlari o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lsa-da, ular ko'p jihatdan universal qadriyatlarni aks ettiradi. Har ikkala adabiyotda ham halollik, mardlik, mehnatsevarlik, sadoqat kabi insoniy fazilatlar ulug'langan. Bu esa turli madaniyatlar o'rtasidagi umumiylikni ko'rsatadi. Badiiy adabiyotdagi ijobiy xarakter talqinlari jamiyatda shaxs shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi, yoshlar tarbiyasida muhim rol o'ynaydi va insoniy qadriyatlarni avloddan-avlodga yetkazishga xizmat qiladi. Shu ma'noda, har ikkala adabiyotdagi ijobiy xarakter talqinlari nafaqat badiiy, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. O'zbek va ingliz adabiyotidagi ijobiy xarakter talqinlarini o'rganish va solishtirishning ahamiyati shundaki, bu orqali biz turli madaniyatlarning qadriyatlari va dunyoqarashini chuqurroq tushunib, madaniyatlararo muloqot va hamkorlikni rivojlantirishga hissa qo'shamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Navoiy, A. (1991). Mukammal asarlar to'plami. Toshkent: Fan.
2. Qodiriy, A. (2014). O'tkan kunlar. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti.
3. Qodiriy, A. (2008). Mehrobdan chayon. Toshkent: Sharq.
4. Shakespeare, W. (1992). The Complete Works of William Shakespeare. London: Wordsworth Editions.
5. Dickens, C. (2003). A Christmas Carol and Other Christmas Writings. London: Penguin Classics.

6. O'zbek xalq maqollari. (1989). Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti.
7. The Oxford Dictionary of English Proverbs. (1970). Oxford: Oxford University Press.
8. Foster, T. C. (2003). How to Read Literature Like a Professor. New York: Harper.